

I. Bulgaria

*Christian Takoff
Viktor Tokushev*

A. LEGISLATION

- 1** През изминалата година – въпреки обилието на парламентарната активност до средата на 2009 година (края на легислатурата на XL Народно събрание) няма нови актове, които да имат пряко отношение към уредбата на деликта.

B. CASES

- 2** През 2009 година в съдебната практика на българските съдилища по въпросите на деликта не се забелязват съществени промени или решения които да засягат нови или необсъждани до този момент въпроси.
- 3** Докладът за 2009 г. е структуриран по конкретно обособени проблеми в два основни дяла – практика по основни деликтни състави (свързана с правоприлагането по Закона за задълженията и договорите¹) и практика по специални деликтни състави (свързана с правоприлагането по специални закони, уреждащи деликтна отговорност).
- 4** Както и до сега е разгледана основно практиката на Върховния касационен съд (ВКС) и на Апелативните съдилища, доколкото тя е била предмет на касационно обжалване. Не са били предмет на разглеждане решения на първоинстанционните съдилища, поради тяхната трудностъпност, многобройност и разнопосочност.

¹ Държавен вестник (ДВ), 275/1950 г., последно изменение ДВ, 50/2008 г.

При анализа на присъжданите парични обезщетения следва да се има предвид твърдият обменен курс € 1= BGN 1,95583, т.е., с достатъчна точност 1:2.

ОБЩИ БЕЛЕЖКИ КЪМ ПРАКТИКАТА ПО ОСНОВНИТЕ ДЕЛИКТНИ СЪСТАВИ

- 5** Разглежданите по-нататък съдебни решения са систематизирани по следния начин:
- За наличие на деликтна отговорност (Case 1 и Case 2)
 - За размер на обезщетението при причиняване на смърт (Case 3 – Case 6)
 - За размера на обезщетението при причинена телесна повреда (Case 7 и Case 8)
 - За размера на обезщетението при неправомерен аборт (Case 9)
 - За обезщетение при възлагане на работа (Case 10 и Case 11)

НАЛИЧИЕ НА ДЕЛИКТНА ОТГОВОРНОСТ

1. Supreme Court of Cassation (SCC), Върховен касационен съд, Decision No. 242/16-04-2009, II Civil Division (CD): деликтна или договорна отговорност

a) Brief Summary of the Facts

- 6** Ищецът по делото твърди, че той е предоставил безвъзмездно автомобил-ла си за временно ползване на ответника, който следвало да го ремонтира, да го управлява и да се грижи с него с грижата на добрия стопанин, а ответникът не върнал автомобила при поискване.
- 7** При разглеждане на случая от първоинстанционния съд той го квалифицира като случай на деликт, в какъвто смисъл е исковата молба на ищеца. Апелативният съд обаче изследвайки характера на описаните в иско-

вата молба правоотношения прави извод за наличие на договорна, а не на деликтна отговорност.

b) Judgment of the Court

- 8 Върховният касационен съд потвърждава решението на апелативния съд, като изтъква, че обстоятелството дали е налице и уговорка за възмездност или не може да обуслови само различен извод за вида на сключения договор, но не и за характера на отговорността.

c) Commentary

- 9 Решението на съда е правилно, доколкото е базирано на общия принцип, че съдът трябва да се произнесе по очертания в исковата молба предмет на спора от ищеца чрез излагане на обстоятелствата, на които се основава искането. Респективно съдът трябва да квалифицира спора с оглед на предявения иск, а не според квалификацията дадена от ищеца в исковата молба. Също така може да бъде споделено разбирането, че безвъзмездността на отношенията, не е задължително да индикира наличие на деликтна отговорност, но може да съществува и при определени видове договори.

2. SCC, Върховен касационен съд, Decision No. 198/26-03-2009, III CD: наличие на деликтна отговорност

a) Brief Summary of the Facts

- 10 Ищецът по делото, бизнесмен, твърди, че е претърпял неимуществени вреди от изказване на ответницата, народен представител в Народното събрание, по време на процедурата за парламентарен контрол, в което имало оценки и квалификации, засягащи честта и достойнството на ищеца като уважаван и честен гражданин.
- 11 При разглеждане на случая от първоинстанционния съд той го квалифицира като случай на деликт и присъжда обезщетение за претърпени неимуществени вреди в размер на 3000 лева. Апелативният съд обаче отхвърля присъденото обезщетение и постановява, че предявеният иск е неоснователен.

b) Judgment of the Court

- 12 Върховният касационен съд потвърждава решението на апелативния съд, като изтъква, че няма деликт, доколкото не е установено наличието на противоправно и виновно поведение от страна на ответника.

- 13** Според съда, доколкото става дума за действия в рамките на установената в Конституцията процедура по парламентарен контрол и са в отговор на загрижеността на избирателите от избирателния район на ответницата за действия, извършени в техния град, те не могат да бъдат квалифицирани като неправомерни. Още повече те напълно отговарят на постановеното в чл. 39 от Конституцията право на мнение и са в рамките на правомощията, които има всеки един народен представител.
- 14** ВКС постановява, че не може да се търси и субективно отношение към ищеца, доколкото питането на народния представител е отправено към надлежен субект – министър от кабинета, критиките са насочени към неговата дейност, а името на ответника е споменато единствено като пример за незаконни действия на самия министър.

c) Commentary

- 15** Решението на съда следва да бъде подкрепено, доколкото по делото наистина не е установено наличието всички на елементи на деликтната отговорност така както са формулирани в чл. 45 от Закона за задълженията и договорите. От това решение обаче не може да се направи генерален извод за гражданска неотговорност на народните представители за казаното от тях в Народното събрание. Тъкмо напротив, те биха могли да отговарят за деликт, ако се докаже наличието на всички елементи на деликтната отговорност.

РАЗМЕР НА ОБЕЗЩЕТЕНИЕТО ПРИ ПРИЧИНЯВАНЕ НА СМЪРТ

3. SCC, Върховен касационен съд, Decision No. 187/12-05-2009, II PD: размер на неимуществените вреди, съотношение между неимуществените вреди за причинена смърт и тежка телесна повреда

a) Brief Summary of the Facts

- 16** Постановено е окончателното решение по обсъждания и в миналия доклад случай на състезателя по фигурно пързаляне Максим Ставийски. При автомобилен инцидент е причинена смъртта на 23-годишен мъж и тежка телесна повреда на неговата 19-годишна годеница, която изпада в кома. Шофьорът, причинил инцидента, е карал със скорост надвишаваща

два пъти ограниченията, а също така е бил употребил алкохол над допустимото количество.

b) Judgment of the Court

- 17** При повторното разглеждане на делото от ВКС е постановено окончателно решение, с което се присъжда обезщетение за двамата родители на загиналия в размер от по 100 000 лева, а за претърпялата тежка телесна повреда обезщетение в размер на 90 000 лева.
- 18** Следва да се отбележи, че това е второто разглеждане на делото от ВКС. При първоначалното такова съдът е отменил като недостатъчно първото присъдено обезщетение за родителите в размер на 90 000 лева, а за момичето, претърпяло тежка телесна повреда, в размер на 80 000. Последвалото решение на Апелативен съд Бургас увеличава размерът на обезщетенията до 120 000 за родителите и 150 000 за пострадалото момиче.
- 19** Аргументите на ВКС за намаляване на размера на обезщетението са базирани на становището, че обществената известност на извършителя и публичното разочарование от размиването между медийния му образ и реалното му поведение не следва да има съществено значение при определяне на наложеното наказание. Също така се отбелязва, че доколкото става дума за компенсиране на неимуществени вреди, което се извършва на основание на справедливостта, равенството на гражданите в обществото е изведено до най-крайна форма.

c) Commentary

- 20** Решението на Върховния касационен съд е напълно основателно и с него се преодоляват два много сериозни прецедента, възникнали на база предходните решения по същия случай, представени в доклада за миналата година.
- 21** На първо място съдът слага край на порочната практика личността на извършителя на деликта да бъде от съществено значение при определяне на размера на обезщетението за неимуществени вреди, което би довело да абсурдната ситуация вредите причинени от материално обезпечен извършител да бъдат компенсирани по-високо.
- 22** На второ място, като намалява размера на обезщетението за причинената телесна повреда ВКС се връща и към ясно установената практика, съгласно която размерът на компенсациите за причиняването на смърт като най-тежко посегателство към личността следва да бъде най-голям. Нещо повече, съдебният състав категорично отбелязва, че ако за пострадалия в кома са необходими повече средства за лечение, респективно по-голямо

обезщетение, то те следва да бъдат потърсени на плоскостта на компенсацията на имуществени, а не на неимуществени вреди.

4. SCC, Върховен касационен съд, Decision No. 107/ 12-02-2009, III CD: размер на обезщетението за неимуществени вреди

a) Brief Summary of the Facts

- 23** Ответникът по делото е причинил при ПТП смъртта на сина на двамата ищци – майка и баща. Деянието е извършено при нарушаване на правилата за движение и след употреба на алкохол.
- 24** По исковете за неимуществени вреди от причинената смърт, апелативният съд е потвърдил решението на първоинстанционния съд, в което е определено обезщетение от по 70 000 лева за всеки от двамата родители.

b) Judgment of the Court

- 25** Върховният касационен съд потвърждава решението като отчита че размерът на обезщетението отговаря на критериите за справедливост и е в съответствие със съдебната практика. Водещите за това мотиви са свързани със субективните характеристики на жертвата, а именно ранната възраст и настъпването на смъртта 10 дена преди дипломирането, което и обуславя и повишената степента на претърпените от родителите страдания.
- 26** Решението на съда относно размера на обезщетението е в съзвучие с окончателното решение по случая Ставийски относно присъденото обезщетение за неимуществени вреди.
- 27** Нещо повече, двете решения свидетелстват за повишаване на размера на обезщетенията присъждани за неимуществени вреди от причинена смърт през 2009 г. поне в практиката на ВКС като обезщетенията продължават да варират (от 50 000 до 100 000 лева), но поне при завишени размери.
- 28** Подобен размер обезщетения за неимуществени вреди са постановени или потвърдени от ВКС и в Decision 452/27-10-2009, I PD (обезщетение в размер от 60 000 лева за наследниците), Decision 123/17-06-2009, II PD (обезщетение в размер на 40 000 лева при установено съпричиняване) и др.

5. SCC, Върховен касационен съд, Decision No. 107/ 12-02-2009, III CD: диференциация на обезщетението за неимуществени вреди

a) Brief Summary of the Facts

- 29** Ответникът по делото е причинил смъртта на сина на двамата ищци – майка и баща. Пострадалият е имал криминална история, като в периода 1988-2004 г. три пъти е изтърпявал наказание лишаване от свобода.
- 30** По исковете за неимуществени вреди от причинената смърт, апелативният съд е присъдил обезщетение от по 6000 лева и за двамата родители. Ответникът обжалва решението, доколкото няма диференциране на обезщетението между майката и бащата на пострадалия.

b) Judgment of the Court

- 31** Върховният касационен съд отменя постановеното решение, като намалява размера на обезщетението за бащата от 6000 на 4000 лева. Основен мотив за промяната в размера на обезщетението е установените по делото влошени отношения баща-син, които според съда следва да се вземат предвид при определяне на компенсация за претърпяната от бащата загуба.

c) Commentary

- 32** Решението на съда следва да бъде споделено, доколкото той ясно диференцира особеностите във отношенията баща и майка – дете и не се подвежда в своето решение от общото качество „родител”. В този смисъл решението по делото може да се разглежда в същата насока като вече цитираното Decision No. 187/12-05-2009, II PD, доколкото и двете установяват характера на претърпените неимуществени вреди и личностните особености на пострадалия като основен критерий при определяне на размера на обезщетението. В същият смисъл е и Decision No. 147/08-06-2009, I PD, с което е постановено диференциране на размера на обезщетението за претърпени неимуществени вреди между съпругата и двете деца, които вече имат самостоятелни семейства.
- 33** Впечатление прави, че и в разгледания случай, и в цитираното Decision No. 147/08-06-2009, I PD, размерът на обезщетението за неимуществени вреди от причинена смърт в резултат на осъществено престъпление е значително по-малко от размерите на обезщетенията за причинена смърт при ПТП. Единственото възможно обяснение е, че в случаите на причинена смърт при престъпление самият пострадал се е поставил в положение да засегнат от деликта – доколкото е имал установено криминално

поведение или сам е допринесъл за възникване на ситуацията довела до смъртта му.

6. SCC, Върховен касационен съд, Decision No. 153/27-04-2009, I CD: намаляване на обезщетение за неимуществени вреди при наличие на застраховка гражданска отговорност

a) Brief Summary of the Facts

- 34** Ответникът по делото е причинил при ПТП смъртта на наследодателя на двамата ищци. Първоинстанционният съд им е присъдил обезщетения в размер на 35 000 лева за единия и 25 000 лева за другия.
- 35** При обжалването апелативният съд е намалил размера на обезщетенията за претърпени неимуществени вреди до размер от 10 000 и 5000 лева съответно, като се позовал на изплатено на наследниците застрахователно обезщетение.

b) Judgment of the Court

- 36** Върховният съд потвърждава решението на апелативния с аргумента, че с договора за застраховка "Гражданска отговорност" застрахователят се задължава да покрие в границите на определената в договора застрахователна сума отговорността на застрахования за причинените от него на трети лица неимуществени вреди. Обезщетението за неимуществени вреди се определя от съда по справедливост, като той не е обвързан от постигнатата между застрахователя и застрахования договорка относно размера на застрахователното обезщетение, още по-малко от договорките между пострадалия и застрахователя. В разглеждания случай обаче, заплатената от съответния застраховател сума на пострадалия намалява размера на претърпените вреди и поради това правилно е съобразена от съда при присъждане на обезщетението за непозволено увреждане.

c) Commentary

- 37** Решението на съда следва да бъде споделено, доколкото то ясно отчита характера на застраховката „гражданска отговорност“. Трябва да се обърне внимание, че наличието на застраховка не ограничава размера на претърпените неимуществени вреди, а единствено ограничава размера на плащането, което трябва да направи извършителят на деликта.

РАЗМЕР НА ОБЕЗЩЕТЕНИЕТО ПРИ ПРИЧИНЕНА ТЕЛЕСНА ПОВРЕДА

7. SCC, Върховен касационен съд, Decision No. 120/ 26-03-2009, II PD: размер на неимуществените вреди

a) Brief Summary of the Facts

- 38** Ответникът по делото е причинил тежка телесна повреда на ищеца, 26 годишен мъж – причинена пълна слепота на дясното око.
- 39** Първоинстанционният съд е постановил обезщетение за причинени неимуществени вреди в размер на 25 000 лева, който е завишен от апелативния съд на 40 000 лева.

b) Judgment of the Court

- 40** Върховният касационен съд потвърждава постановеното решение, като посочва че размерът на гражданското обезщетение е справедлив с оглед на претърпените болки и страдания, от един млад човек, целият живот на който ще бъде повлиян в бъдеще от причинената телесна повреда. Също така съдът изтъква аргумента, че определеният размер е съобразен с установената съдебната практика за подобни случаи и е напълно справедлив.

c) Commentary

- 41** При разглеждане на това решение не може да не се констатира, че размерът на обезщетенията при тежка телесна повреда също бележи ръст през 2009 г.

8. SCC, Върховен касационен съд, Decision No. 131/ 24-03-2009, I PD: размер на неимуществените вреди

a) Brief Summary of the Facts

- 42** Ответникът по делото е причинил ПТП в резултат на което е предизвикана смъртта на едно лице и тежка телесна повреда на ищеца. Тежката телесна повреда се изразява в претърпени множество наранявания, причинили разстройство на здравето, опасно за живота.

b) Judgment of the Court

- 43** Върховният съд потвърждава постановеното решение, с което определено обезщетение за неимуществени вреди в размер на 50 000 лева, който размер се обосновава от факта, че извършителят е напуснал местопроизшествието без да окаже помощ на пострадалия ищец, което при причинените наранявания е можело да доведе до смъртта му. Изтъква се също, че причинените наранявания са дотолкова тежки, че животът на ищеца е спасен „по чудо“.

c) Commentary

- 44** Решението по това дело съотнесено към Decision No. 120/ 26-03-2009, II PD показва тенденция за завишаване на размера на обезщетенията за неимуществени вреди от причинена телесна повреда. Трудно все още е да се направи извод дали това е израз на целенасочена политика на ВКС или е в резултата от разбирането на конкретни състави.

РАЗМЕР НА ОБЕЗЩЕТЕНИЕТО ПРИ НЕПРАВОМЕРЕН АБОРТ**9. SCC, Върховен касационен съд, Decision No. 146/ 26-03-2009, III PD: размер на неимуществените вреди****a) Brief Summary of the Facts**

- 45** Ответникът по делото е медицинско лице, извършило инкриминиран аборт – прекъсване на бременността при нарушаване на определените медицински правила, а именно в 5-ти лунарен месец. Апелативният съд е присъдил обезщетение за неимуществени вреди на майката в размер на 15 000 лева, който размер е поставен на касационно обжалване.

b) Judgment of the Court

- 46** Върховният съд потвърждава постановеното решение, като посочва че размерът на гражданското обезщетение е справедлив с оглед на претърпените от една страна болки и страдания, свързани със сериозно влошеното здравословно състояние на майката, а от друга с негативните емоционални преживявания, породени от инкриминирания аборт.

c) Commentary

- 47** Същественото в решението на съда е разбирането, че прекъсването на бременността извън утвърдените медицински правила, само по себе си представлява причиняване на вреди на майката, без значение настъпването на вредоносни последици за нейното здраве. Размерът на присъденото обезщетение трудно може да се коментира, доколкото няма достатъчно съдебна практика по подобни случаи.

**ОТГОВОРНОСТ ЗА НЕИМУЩЕСТВЕНИ ВРЕДИ ПРИ
ВЪЗЛАГАНЕ НА РАБОТА**

10. SCC, Върховен касационен съд, Decision No. 117/ 04-03-2009, III CD: отговорност на издателя за публикации

a) Brief Summary of the Facts

- 48** Ищцата е претърпяла имуществени вреди от публикация във вестник, който ответникът издава, съдържаща неверни и клеветнически твърдения относно личността ѝ. Апелативният съд е определил обезщетение в размер на 3000 за претърпените имуществени вреди.
- 49** Ответникът прави възражение за липсата на пасивна процесуална легитимация по иска, тъй като той нито е автор на статията, нито е възложител на работата по публикуването ѝ, което води до недопустимост на съдебния акт. Твърди, че е само управител на дружеството - издател на вестника.

b) Judgment of the Court

- 50** Върховният съд потвърждава постановеното решение, като посочва че издателят на печатно произведение носи отговорност по чл. 49 ЗЗД като възложител на друго лице на работата по съставяне на печатни материали, за вредите, причинени при изпълнението на тази работа. В този смисъл не е необходимо и установяване на самоличността на лицето действителен автор на статията, доколкото той би носил пряка отговорност по чл. 45 от ЗЗД.

c) Commentary

- 51** Решението е от съществено значение, доколкото с него ВКС потвърждава ангажирането на отговорността на издатели, респективно собстве-

ници на електронни медии за неимуществени вреди причинени от техни автори, съответно на водещи на определени предавания/рубрики.

11. SCC, Върховен касационен съд, Decision No. 1184/ 29-10-2009, II CD: отговорност на издателя за публикации

a) Brief Summary of the Facts

- 52** Ищцата е претърпяла телесна повреда, изразяваща се в счупване на глезена, доколкото при слизане от автобус на обществен транспорт кракът ѝ е попаднал в дупка на пътното платно. На основание чл. 49 тя предявява иск за обезщетяване на претърпените от нея неимуществени вреди срещу общината, която следва да отговаря за непрекъснато, безопасно и удобно движение през цялата година. Това разбиране е прието и от Апелативния съд.
- 53** Ответникът прави възражение, че телесната повреда не е причинена при възлагане на работа и че не може да се установи виновно поведение.

b) Judgment of the Court

- 54** Върховният съд потвърждава обжалваното решение, като вижда основание за прилагане на хипотезата на чл. 49 ЗЗД, доколкото по закон общината отговаря за поддържането и ремонта на общинските пътища. Нещо повече, лицата които стопанистват пътищата имат задължение незабавно да сигнализират за всяко препятствие по него и да го отстраняват във възможно най-кратък срок.

c) Commentary

- 55** С това решение ВКС отново се придържа към принципа за установяване на възложителя на работата, от която са произтекли вредите, а не към прекия ѝ изпълнител. Интерес в случая представлява фактът, че възложителят е публично правен субект – община, който дължи размера на обезщетението, а непосредствено отговорното лице, най-вероятно частно правен – пътнo-строителна фирма.

ОБЩИ БЕЛЕЖКИ КЪМ ПРАКТИКАТА ПО СПЕЦИАЛНИ ДЕЛИКТНИ СЪСТАВИ

56 Разглежданите по-нататък съдебни решения по специални закони (извън общата уредба на Закона за задълженията и договорите) са систематизирани по следния начин:

- За отговорността на работодателя към работника (Case 12 – Case 16)
- За отговорността на работника към работодателя (Case 17)

Към тази група решения систематически би следвало да се причислят и решенията по повод служебното правоотношение на държавните служители (по Закона за държавния служител²), но през изминалата година няма практика на Върховния касационен съд (ВКС) в тази област.

- За отговорността на държавата и общините за вреди, причинени от административен или съдебен, следствен орган, прокуратурата или общинска администрация. Преобладаващият брой решения в тази връзка е по повод на претендирани неимуществени вреди. (Case 18 – Case 23)

Вероятно поради ниската активност, слабата информираност на масовия потребител или поради малкия материален интерес на исковите за вреди, причинени от дефект на стоки, през 2009 година ВКС не е имал повод да се произнесе по казуси, уреждани от Закона за защита на потребителите³.

- Посочени са и спорните въпроси, по които има противоречива практика на съдилищата, както и въпросите от значение за развитие на правото. Критерият за подбор при това са били не личните пристрастия и виждания на авторите, а единствено определенията на Върховния касационен съд, с които той е допускал отделни дела до касационно обжалване или е отказвал касация по тях.

Коментари по тези дела са правени само доколкото това е било нужно; поради това принципно няма коментари по решенията, които са интересни предимно заради определения с тях размер на обезщетението.

² DV No. 67/1999, last amended DV No. 103/2009.

³ DV No. 99/2005, last amended DV No. 82/2009.

ОТГОВОРНОСТ ВЪВ ВРЪЗКА С ТРУДОВИ ПРАВООТНОШЕНИЯ

12. SCC, Върховен касационен съд, Decision No. 29/23-02-2009, III CD: неимуществени вреди, обем на обезщетение, отговорност на работодателя

a) Brief Summary of the Facts

- 57 При трудова злополука по море е настъпила смърт на работник. Семейството му е изживяло смъртта му мъчително поради късното намиране на трупа – почти 3 месеца по-късно – и тягостното очакване, в което близките му са били. С оглед близките и добри отношения със загиналия моралните вреди за тях са били особено големи

b) Judgment of the Court

- 58 На всеки от ищите – на съпругата и на дъщерята на загиналия се присъждат по 20 000 лв.

13. SCC, Върховен касационен съд, Decision No. 264/29-04-2009, II CD: неимуществени вреди, обем на обезщетение, отговорност на работодателя

a) Brief Summary of the Facts

- 59 При трудова злополука работник е получил тежко изгаряне на лицето и шията и увреждане на двете очи. Лечението е продължило повече от 3 месеца. Останали са загрозяващи cicatrices по кожата без перспектива за изчезване. Лечението на очите (3 операции) е продължило повече от 1 година, като въпреки това има силно влошено зрение с едното и слепота с другото око.

b) Judgment of the Court

- 60 Обезщетението за неимуществени вреди се определя на 25 000 лв. Макар и различни по характера си, отделните увреждания на здравето не са основание за отделни иски претенции. Обезщетението се определя общо за всички тях.

14. SCC, Върховен касационен съд, Decision No. 141/29-04-2009, II CD: неимуществени вреди, обем на обезщетение, изключване отговорността на работодателя, съпричиняване, работоспособност < 50%

a) Brief Summary of the Facts

- 61** При трудова злополука е причинена травматична ампутация на трети и четвърти пръст на лява ръка през средните им фаланги и деформация на втори пръст, което води до трайно затруднение при опит за захващане с тази ръка. Признато е намаляване на работоспособността с 30%.
- 62** След изменението на чл. 200, ал. 1 от Кодекса на труда (КТ) ⁴ – при буквален прочит на текста – обективната отговорност на работодателя съществува само ако 1) има временно намалена работоспособност; 2) пълна неработоспособност или 3) трайна неработоспособност повече от 50%. В случая работоспособността е намалена „само“ с 30% и не попада под буквата на закона.
- 63** Допълнителна особеност е, че работникът е съпричинил увреждането, като не е спазил изискванията за безопасност, при това – при условията на груба небрежност.

b) Judgment of the Court

- 64** Определено е обезщетение за нематериални вреди 14 000 лв.
- 65** Значимостта на съпричиняването се определя на 50% и поради това дължимото обезщетение, което би се дължало иначе, се намалява наполовина – до 7000 лв.
- 66** Съпричиняването поради груба небрежност не може да доведе до изключване на отговорността на работодателя.
- 67** Трите основания за обективна отговорност на работодателя по чл. 200, ал. 1 КТ не са изчерпателно изброени и поради това не са лимитативни. Обратното тълкуване би противоречало на Европейската конвенция за правата на човека.

⁴ DV No. 26/1986, last amended DV No. 103/2009.

c) Commentary

- 68** Радващо е, че ВКС преодолява явното законодателно несъвършенство на разглеждания текст, на което се обръща внимание и в доктрината.⁵ Тази разпоредба ограничава случаите, в които работодателят отговаря обективно за причинените на работника вреди. Тя явно противоречи на принципа за равенство и недискриминация при практически сходни случаи.

15. SCC, Върховен касационен съд, Decision No. 1377/12-02-2009, II CD: неимуществени вреди, обем на обезщетение, съпричиняване, отговорност на работодателя**a) Brief Summary of the Facts**

- 69** При трудова злополука работник е починал. Работникът е работил на височина 4 м, като е бил без обезопасителни средства и така е нарушил правилата за безопасност за работа на височина повече от 1,50 м.
- 70** След смъртта му съпругата му е изпаднала в депресия, която е продължила 1 година. Без средства и морална опора е останала и дъщерята на починалия.

b) Judgment of the Court

- 71** Това неспазване на правилата за безопасност се квалифицира от съда като съпричиняване до размер 20%, като за останалите 80% продължава да отговаря работодателят.
- 72** Общата претенция за неимуществени вреди е основателна в размер на 50 000 лв. С оглед процента на съпричиняване от починалия този размер се намалява с 1/5, като така се присъждат 40 000 лв.

⁵ В Мръчков, К Средкова, А Василев, Коментар на Кодекса на труда, XXX изд., Сиби, 2009, р. XXX.

16. SCC, Върховен касационен съд, Decision No. 1373/23-02-2009, II CD: неимуществени вреди, обем на обезщетение

a) Brief Summary of the Facts

- 73** При трудова злополука работничка е получила счупване на опашна кост и мозъчно сътресение, които наложили интензивно лечение от близо 2 месеца. В течение на 6 месеца работничката е търпяла болки и страдания, като те са били интензивни само в началото (първите 2 месеца). Здравето на работника е възстановено почти напълно.

b) Judgment of the Court

- 74** Обезщетението е в размер на 5000 лв.

17. SCC, Върховен касационен съд, Decision No. 328/19-05-2009, IV CD: неограничена имуществена отговорност на работник при престъпление, установяване на престъпно обстоятелство

a) Brief Summary of the Facts

- 75** При шофиране в чужбина шофьор предизвиква пътно-транспортно произшествие, от което произтичат вреди, платени от работодателя му. Произшествието поради начина си на извършване представлява и престъпление. Срещу работника обаче не е повдигнато обвинение.

b) Judgment of the Court

- 76** Фактът на престъплението (като основание за неограничена имуществена отговорност на работника) се установява поначало само с влязла в сила присъда на компетентен съд. Престъплението не може да се установява инцидентно от гражданския съд. Поради това работникът отговаря само при условията на ограничена имуществена отговорност по чл. 206 КТ.

c) Commentary

- 77** Обемът на отговорността на работника зависи от това, дали вредата е причинена непредпазливо или умишлено (чл. 203, ал. 1 и 2 КТ). Ако има само непредпазливост, работникът в зависимост от случая отговаря до размера на 1 или 3 месечни заплати. Когато вредата е причинена при извършено престъпление, отговорността винаги е пълна.

ОТГОВОРНОСТ НА ДЪРЖАВАТА И ОБЩИНИТЕ ЗА ДЕЙСТВИЯ НА АДМИНИСТРАЦИЯТА ИМ И ПРАВОСЪДНИТЕ ОРГАНИ

18. SCC, Върховен касационен съд, Decision No. 67/02-02-2009, I CD: неимуществени вреди, дискриминация, недопускане до образование

a) Brief Summary of the Facts

- 78 Кандидатка за студентка в университет не е била допусната да учи в определена специалност, тъй като е имала заболяване, което според правилниците на университета е пречка за обучение в тази специалност.
- 79 Правилниците на университета са атакувани пред Върховния административен съд и са отменени от него като незаконосъобразни.
- 80 Поради недопускането си до обучение кандидатката е претърпяла психически страдания.

b) Judgment of the Court

- 81 Определено е обезщетение в размер 5000 лв.

c) Commentary

- 82 Първоинстанционният съд е уважил предявения иск в пълен размер (5000 лв.). Апелативният съд е отменил решението и е отхвърлил иска. ВКС практически потвърждава решението на първата инстанция.
- 83 В правилниците на множество университети все още съществуват ограничения за изучаване на някои специалности поради определени заболявания на кандидатите. Тези ограничения се аргументират с това, че дори и да се допуснат до следване, завършилите тези специалности поради заболяването си няма да могат да работят по тях.
- 84 Това патерналистично виждане за радост постепенно се преодолява.
- 85 В случая отговорността е на държавата, тъй като осъденият университет е държавен, а не частен.

19. SCC, Върховен касационен съд, Decision No. 392/29-04-2009, III CD: неимуществени вреди, пасивна легитимация

a) Brief Summary of the Facts

- 86** При задържането си ищецът е бил малтретиран от полицията. Предявен е иск срещу съответното полицейско управление.

b) Judgment of the Court

- 87** Съдът отхвърля иска срещу полицейското управление, като (макар и неизрично) аргументира, че полицейското управление не е пасивно легитимирано. Тъй като полицаите при задържането са действали по нареждане на съдебната власт (прокуратура), искът е следвало да се насочи към прокуратурата, по чиято именно инициатива е станало задържането.

c) Commentary

- 88** Решението е израз на крайно опасен формализъм и буквалистично тълкуване на закона. В Закона за отговорността на държавата и общините за вреди (ЗОДОВ)⁶ отговорността на администрацията (чл. 1) и тази на правосъдните органи (чл. 2) действително е разграничена по основания.
- 89** Наличието на възлагане от страна на прокуратурата на действие върху полицията обаче по никакъв начин не изключва отговорността на полицията за неправомерните действия на полицаите (малтретиране на задържания). Такъв подход практически екскулпира и виновните длъжностни лица (полицаи) и може да ги поощри и в бъдеще да действат по подобен начин.

20. SCC, Върховен касационен съд, Decision No. 1402/06-03-2009, II CD: неимуществени вреди, незаконно задържане, порочен наказателен процес

a) Brief Summary of the Facts

- 90** Ищецът е задържан за 48 часа и впоследствие е освободен. При задържането си е обвинен в позорни престъпления (изнасилване и принуда към проституция на непълнолетно лице). Задържането и причините за него са били разгласени от прокуратурата в масмедията.

⁶ DV No. 60/1988, last amended DV No. 17/2009.

- 91** След освобождаването си и въпреки оневиняването си ищецът е изпитвал срам от близките си. При задържането ищецът е бил принуден да стои дълго време прав, което с оглед съществуващо негово заболяване му е причинило болки.

b) Judgment of the Court

- 92** Окончателният размер на обезщетението е 800 лв.

21. SCC, Върховен касационен съд, Decision No. 1301/22-01-2009, I CD: неимуществени вреди, дискриминация

a) Brief Summary of the Facts

- 93** Ищцата е инвалид. Съществуващата градска архитектурна среда не ѝ позволява свободно придвижване на публични места. Въпреки съществуващото си по закон задължение за осигуряване на достъпна среда и то – в определени срокове – общината не е предприела нужните действия. Вследствие на това ищцата е обречена на социална изолация и се чувства унижена.

b) Judgment of the Court

- 94** Определено е обезщетение от 10 500 лв., без посочване на периода, за който се отнася.

c) Commentary

- 95** Решението на съда е похвално с оглед защитата на правата на инвалидите. Бихме приветствали обаче решение, което определя повтарящи се обезщетения за отделни периоди от време, тъй като това би било много по-ефективно.
- 96** Интересно е, че точно същият размер на обезщетение (10 500 лв.) се определя и по друго дело с подобен предмет (Decision No. 1239/11-02-2009, I CD).

22. SCC, Върховен касационен съд, Decision No. 1066/04-03-2009, VI CD: неимуществени вреди, изтърпяване на наказателна присъда, неупражняване на контрол

a) Brief Summary of the Facts

- 97** При работата си в производствено предприятие затворник е нападат от друг затворник, който чрез допиране на маркуч със сгъстен въздух до ануса му е причинил множество тежки вътрешни разкъсвания, лекувани дълго и мъчително. Здравето на нападения не е възстановено напълно и той търпи болки, страдания и неудобства в ежедневието си.
- 98** През време на работата си затворниците не са били охранявани от затворническата администрация, нито тя е контролирала, дали предприятието, в което те работят, е осигурило надлежна охрана.

b) Judgment of the Court

- 99** Първоинстанционният (окръжен) и второинстанционният (апелативен) съд са отхвърлили иска. ВКС отменя решението на втората инстанция и връща делото за ново разглеждане, без да се произнася по размера на обезщетението.

23. SCC, Върховен касационен съд, Decision No. 77/16-02-2009, III CD: неимуществени вреди, незаконно задържане, порочен наказателен процес

a) Brief Summary of the Facts

- 100** Наказателното преследване (от следствени действия, през повдигане на обвинение до окончателната оправдателна присъда) срещу ищцата е продължило около две години. Ищцата е била задържана за кратко, после е имала мярка за неотклонение парична гаранция. Ищцата е търпяла само психически тревоги, няма здравни увреждания.

b) Judgment of the Court

- 101** С оглед на претърпяването „само” на психически тревоги без здравни увреждания съдът отхвърля претенцията за 15 000 лв. и присъжда 5000 лв.

c) Commentary

- 102** В това решение съдът явно продължава порочната стара практика на подценяване на психическите страдания.
- 103** Тази практика освен порочна, е и непоследователна при определянето на обезщетението. Така напр. по Decision No. 506/29-05-2009, I CD за едногодишен наказателен процес се присъждат 7000 лв., по Decision No. 189/12-03-2009, III CD – за двугодишен наказателен процес – 1500 лв. по Decision No. 145/14-04-2009, II CD за две и половина години процес – 1500 лв. и по Decision No. 158/09-03-2009, III CD за четиригодишен процес – 3000 лв.
- 104** Като че ли първенството обаче се държи от Decision No. 5/09-01-2009, Pazardjik DC, в което за деветгодишен (!) процес се присъждат 1000 лв. (!).
- 105** Същевременно за психически страдания от неоснователно обвинение и процеси, траяли по една до три години по Decision No. 26/04-03-2009, III CD са присъдени 15 000 лв., по Decision No. 239/22-04-2009, II CD – 16 000 лв., а по Decision No. 23/03-02-2009, II CD – 15 000 лв. Вероятно в първия случай съдът се е ръководил от това, че обвиняемият е бил високообразовано лице (лекар), понесъл е много тежко обвинението, престанал е да практикува и е станал зависим от антидепресанти. Във втория случай неоснователно обвинената е била непълнолетна и обвинението я е пречатвало да завърши спокойно висшето си образование в чужбина. В третото решение съдът отчита, че наказателното преследване е било публично оповестено в пресата и така обвиняемият е бил опозорен.
- 106** В тази група решения си струва да се спомене и Decision No. 1402/06-03-2009, II CD, по което за двудневно задържане са присъдени 800 лв. (които изглеждат несъразмерно много на общия фон.).
- 107** Без съмнение като справедливо може да се приеме и Decision No. 186/23-02-2009, I CD, по което за четиринадесет годишен (!) наказателен процес се определя обезщетение от 30 000 лв. (най-високото от всички разглеждани).
- 108** Така съдът съобразява безспорно релевантни обстоятелства (общественото положение, особености и възраст на потърпевшия), които обаче явно се negliжират в други случаи. Това може да остави усещане за липсваща справедливост.

ОПРЕДЕЛЕНИЯ ПО ДОПУСКАНЕ НА КАСАЦИОННО ОБЖАЛВАНЕ

- 109** Тези определения се обсъждат, доколкото от тях се вижда, какво ВКС смята за противоречиво решавано в съдебната практика и кои въпроси този съд смята за важни за развитие на правото. Поради твърде големия си брой определения не са разглеждани поотделно, а резултатите от анализа им са обобщени.
- 110** Противоречива е практиката на съдилищата (вкл. и на самия ВКС) по въпроса, дали чл. 200, ал. 1 КТ обуславя обективна отговорност на работодателя и в случаите, когато поради трудова злополука или от професионална болест работоспособността на работника е намалена с по-малко от 50% (вж. разгледаното вече по-горе под № 14 SCC, Върховен касационен съд, Decision No. 141/29-04-2009, II CD). В тази връзка представителни са следните определения на ВКС: Rule No. 927/29-07-2009, IV CD, Rule No. 1136/19-08-2009, IV CD, Rule No. 834/14-07-2009, III CD, Rule No. 637/29-06-2009, IV CD.
- 111** Противоречия в практиката има и по въпроса, дали полученото застрахователно обезщетение следва да се приспада от дължимото обезщетение и така присъдената от съда сума да бъде намалявана. В този смисъл е Rule No. 1204/26-08-2009, IV CD

d) Commentary

- 112** В споменатото вече по-горе Rule No. 637/29-06-2009, IV CD има трудно разбираема позиция на ВКС. В това определение съдът изтъква, че касаторът не е доказал твърдението си за наличието на противоречива съдебна практика. От представените от него решения такава не се виждала.
- 113** По този начин – макар и косвено – ВКС заявява, че или самият той не знае собствената си практика, или че отказва да я проверява, като оставя тази задача на страните. Като се има предвид, че пълни и официални сборници на практиката на ВКС продължава да няма, смятаме, че тази позиция на ВКС е изключително опасна за правата на лицата и че практически ограничава достъпа до правосъдие. Положително е все пак, че това определение остава изолирано. В останалите си определения ВКС явно не очаква от страните да доказват собствената му практика.

ПРОЦЕСУАЛНА ОСОБЕНОСТ В ЗАКОНА ЗА ОТГОВОРНОСТТА НА ДЪРЖАВАТА И ОБЩИНИТЕ ЗА ВРЕДИ

- 114** С изменение на ЗОДОВ от 2006 г. е създадена различна родова подсъдност на делата срещу административни органи (по чл. 1 ЗОДОВ) и на тези срещу съдебната власт (по чл. 2 ЗОДОВ). Първата група дела се гледат по реда на Административно-процесуалния кодекс, а втората група – по общия ред на Гражданския процесуален кодекс.
- 115** Проблемът, който това разрешение поражда, е следният. В някои случаи за увреждането отговарят не само административни и съдебни органи, а и частни лица, които извършват дейност по обществени поръчки. В резултат именно на тази дейност по обществената поръчка възниква вредата. Ако се окаже, че при възлагането на обществената поръчка има неправомерно действие на администрацията, ще се стигне до солидарна отговорност между държавата и частноправния субект, извършващ дейността.
- 116** Солидарната отговорност обаче, за да бъде пълноценно реализирана, предполага възможността, всички ответници да бъдат привлечени като другари в един и същи процес, воден пред един и същи съд. В случая това е невъзможно, тъй като родово компетентни ще са различни съдилища – по иска срещу административния орган компетентен ще е административен съд, а по този срещу частното лице – граждански съд. Такова принудително разделно разглеждане на делата неизбежно ще резултира в различно време на произнасяне на двете съдилища и ще обуслови решението на по-късно произнеслия се съд от решението на съда, който е решил висящото пред него дело пръв.
- 117** Проблемът засега се е поставил само в две свързани помежду си дела и няма окончателно разрешение.

C. LITERATURE

1. Тасев, Симеон, Деликтната отговорност, Сиела, 2009

- 118** Монографията е структурно изчерпателно за българските стандарти изследване на деликта. Разгледани са:
- Общата характеристика на деликтната отговорност;

- Предпоставките ѝ;
- Отделните специални състави на деликтната отговорност;
- Субектите, границите, изключващите я обстоятелства, давността, процесуалните ѝ особености, както в края е добавено
- Сравнителноправно изследване на деликтната уредба в ЕС, на опитите за унификация в рамките на ЕС; проблеми на международното частно право и са направени предложения de lege ferenda.

119 Авторът добросъвестно е обобщил българската доктрина и съдебна практика по деликта. По-добро разбиране остава да се пожелае при изложението относно унификацията на деликтната материя в ЕС; в книгата не са дори и споменати проектите нито на European Center of Tort and Insurance Law, нито унификационните предложения, съдържащи се в Draft Common Frame of Reference.

120 В материята на международното частно право авторът явно е запознат само с вътрешнодържавните източници в съответната материя. В книгата дори не е станало дума за приложимите за България Регламент № 44/2001 (Брюксел I) и Регламент № 593/2008 (Рим II).

2. Articles

121 През 2009 г. няма статии, посветени на деликта.